

Me Särkijärven kalastusseuralaiset pyrimme säilyttämään järvemme mahdollisimman puhtaana, terveenä ja leppoisana. Seuraamme veden laatua tutkimuksin ja omakohtaisin havainnoin. Rajaamme likaavaa ja häiritsevää toimintaa, ja teemme pienimuotoisia parannustoimenpiteitä.

Aivan samaa toteutuu järvemme arvokkaimpien kasvien ja eläinten osalta. Jo aiemmin kirjoittelin nuottaruohosta, ujon herkästä pikku kaunottaresta jota typerästä nimestään päätellen ei ole osattu arvostaa. Se on kuitenkin aivan erinomainen veden puhtauden ja niukkaravinteisuuden mittari --- ja samalla myös kuntouttaja, sillä sen harsomainen juuristo hapettaa pohjasedimenttiä. Kouvonsalmen itäpuolisella matalikolla on todella edustava esiintymä, sitä älkäämme häiritkö --- niittämisestä puhumattakaan!

Eläinkunnassamme esiintyy vastaava arka ja hyödyllinen kaunotar: KUIKKA. Sitäkään ei ole osattu arvostaa, päinvastoin, valtio maksoi tapporahaa!

Myös kuikka on sekä veden laadun mittari että sen rehevöitymisen rajoittaja. Kuikka kalastaa näkönsä avulla useiden metrien syvyyksissä, siksi se viihtyy vain kirkkaissa vesissä. Jota kirkkautta se itse vaalii: kuikkaperhe saattaa yhdessä pesimäkaudessa popsia jopa tuhatkin kiloa pikkukalaa, pääosin ahvenia ja särkiä. Mikä on järvellemme suuri palvelus, sillä melkoisessa kasvussa oleva särkikalakanta on järvemme rehevöitymisen ykkösuhka. Siksikin kuikkien säilymistä ja hyvinvointia on vaalien seurattava!

Toivottavasti tuota seurattavaa riittää...

Omakohtaiset havaintoni alkavat vasta keväästä 1988. Mökkien määrä oli jo silloin kasvanut kutakuinkin nykyiseksi, ja suon ojitus oli jo ehtinyt näkösyvyyden lähes puolittaa. Kuikkia kuitenkin esiintyi lukuisastikin. Etsiskellen perinteisiä pesimäpaikkojaan, joiden rauha oli kadonnut --- hetkessä, kun sitä vertaa kuikkasukupolvien täällä pesimisiin! Erään paikallisasukkaan mukaan esim. Niemenlahden matalilla rannoilla aikanaan pesi useitakin perheitä, liekkö enää ainutkaan...

Sepänsaaren pohjoisrannalla on oiva mätäs, siinä pesintä on onnistunut lukuisina vuosina. Viimevuonnakin, josta seuraavan sivun kuva. Otin sen vasta kuikkien lähdettyä muuttomatkalle, mutta kesän mittaan olin kaukaa havainnoinut yhden poikasen kasvua...

Tänäkin keväänä aikuisliikehdintää esiintyi, mutta mätäs on näyttänyt autiolta, enkä perhe-elämää ole ainakaan saaren eteläpuolisella ulapalla havainnut.

Lokit nytkin siinä vuosikokousniemekkeellä omaa kokoustaan pitävät, mutta häiriön ja uhkan ensimmäisinä hälyttäjinä niistä lienee kuikille lähinnä hyötyä.

Laulujoutsenpariskunta kaksine poikasineen on seudulla soudellut, mutta luulisi että nuo lajit ovat tuhansien vuosien aikana oppineet, etteivät samasta ravinnosta kilpaile.

Laulujoutsen ei kalaruokaan kajoa, ja kuikka taas "siirtää salaatit syrjään".

Poikasen elämää munasta muuttomatkaajaksi...

2 (6)

- Emo munii rantamättäälle kaksi munaa, yleensä juuri kaksi, toukokuun alkupuoliskolla.
- Molemmat vanhemmat hautovat. Hautominen kestää 28-30 vuorokautta, tauotta.
- Toinen muna joutuu pesärosvon suuhun tai ranta-aaltojen viemäksi, keskimäärin.
- Poikanen kuoriutuu munasta, ainakin tuosta kuvan munasta se näytti onnistuneen.
- Onnekas poikanen viipyy pesässä vain päivän pari, onnettoman elämä päättyy jo ennen.
- Pulahtaminen veteen, uimaharjoittelua vanhempien tarkassa valvonnassa.
- Vaarat vaanivat vedessäkin, hauet alhaalta, petolinnut ylhäältä, pikaveneilijät pinnasta...
- Ruokinta alkaa, vanhemmat tarjoilevat ötököitä nokasta nokkaan.
- Viikon kuluttua tarjoilu alkaa tuhdittua pikkukala-annoksilla.
- Kolmeviikkoisena alkaa kalastuksen peruskoulu, vanhemmat vapauttavat saalistamiaan sinttejä poikasen sieppausetäisyydelle.
- Neljäviikkoisena kokeillaan jo suurriistan syöntiä, tarjolla on jopa 15-senttisiä vonkaleita.
- Kaksikuukautisena alkaa vierottaminen, lapsuus jää taa, on aika itsenäistyä.
- Joka on ikävä yllätys poikaselle, kerjää makupaloja --- mutta vanhempien linja on tiukka.
- Elokuun loppupuolella alkavat ilmailuopinnot: ilmaanpääsyä, lentoa, laskeutumista...
- Syyskuun alussa, nyt 3-kuisena, lentelee jo omille teilleen. Ikätovereita tapailemaan...
- Itsenäistyminen on toteutunut, muuttomatkaakin muissa porukoissa, ei isän ja äidin kera.
- Kohtaa uudet ja yllättävät merelliset olosuhteet: myrskyt, laivat, suolaisuus, oudot kalat ..
- Emme paljoakaan tiedä kuikkien talvisesta elosta, koska siellä ne liikuskelevat ulapoilla.

Kuikkien monikymmenmiljoonavuotinen olemassaolo perustuu sen kolmeen vahvuuteen: tehokkaisuuteen ja kursailemattomiin kalastustaitoihin, aikuisen linnun itsepuolustuskykyyn sekä sen luontaiseen pitkäikäisyyteen. Harvapa lintulaji 30-vuotiaaksi asti lentelee! Kaikki nuo kolme vahvuutta ovatkin tuiki tarpeen, koska jälkeläisten määrä ja niiden aikuiseksiselviytymiskyky vuorostaan ovat todella heikot lenkit kuikkien elinkamppailussa.

Onnistuneenkin pesinnän munantuotto on normaalisti vain vaivaiset kaksi (2) munaa. Mutta niistä selviytyy lentoon ainoastaan 0,3-0,5 poikasta. Eli onnistuneetkin pesinnät tuottavat **yhden muuttokykiseksi varttuneen jälkeläisen joka toinen tai kolmas vuosi !** Useimpina elinvuosinaan kuikkapari ei tuota ainuttakaan jälkeläistä. Mutta kanta säilyy, jos jokainen kuikkapari onnistuu kasvattamaan elämänsä aikana kaksi lisääntymiskykyyn asti elävää jälkeläistä. Parien ja pesintäalueiden välillä on kuitenkin suuria eroavuuksia.

Kypsyys ensipesintään puhkeaa vasta 6-vuotiaana. Mutta useimmilla siihen ikään päässeillä elinvuosia riittää vielä pitkään. Korkein rengastuksella varmistunut ikä on ollut 28 vuotta, yli kolmikymmppisiäkin arvellaan elelevän. Muidenkin isokokoisten lintujen tavoin kuikkien avioliiton uskotaan jatkuvan elämän loppuun asti.

Kuikka on oikeastaan merilintu. Järvillämmes pesivät kuikat viettävät pääosan vuodestaan ja elämästään Itämeren eteläosissa, ja sielläkin enäämpi aavoilla ulapoilla.

Pohjoisen Venäjän paljon lukuisimmat pesijät taas vuorostaan talvehtivat Mustallamerellä

Kuikat saapuilevat Suomen aluevesille jo ennen pesimäjärviensä jäidenlähtöä, tutut pesimäpaikat lähietäisyydeltä tavoittaakseen. Muuttoparvet ovat löyhiä melko matalalla eteneviä muodostelmia. Paluumuutot käynnistyvät jo elokuussa, nekin ensin lähisiirtyilyllä. Lokakuun loppuun mennessä kaikki ovat poistuneet Suomen vesiltä.

Se että saamme heidät kesävieraiksemme johtuu kuikan kehonrakenteesta ja kalastustavasta. Pyrstön alle sijoittuneet vankat jalat takaavat loistavan sukellusnopeuden, mutta moisilla potkureilla ei kävely käy. Pesä voi olla vain rintamyryraahautumisen matkalla vesirajasta. Meren aallokko sen oitis tuhoaisi! Järvillämmekin kelvollisen mätästaskun löytäminen on pitkän tutkailun takana, siksi useimmat parit palaavat tutuille ”mökeilleen”.

Pesintäjärven tulee olla kirkasvetinen, sillä kuikka kalastaa pienillä silmillään täsmätähdäten. Luonnontilainen Särkijärvemme on 5-metrisine näkösyvyyksineen ja autioine lettorantoinen ollut oikea kuikkien paratiisi. Järvemme tuota tilaa vallitsi lähes 10 000 vuotta, ja sitä edeltäneiden paikallisvesien kuikkakautta ehkä kymmeniä miljoonia vuosia. Me ihmiset olemme sen samentaneet ja itsellemme omineet --- kuin silmänräpäyksessä.

Vaarat ja viholliset...

Ennen ihmisten ilmaantumista ei aikuisilla kuikilla juurikaan vaaroja ollut. Sukellustaito, vahva lihaksisto ja tikarinokka varmistivat erinomaisen puolustuskyvyn. Ja koska kuikan kalaruoka käsittää kaikki lajit, ei nälkäkään yllättämään päässyt. Suolaisissa vesissä sille maistuvat selkärudottomatkin syötävät. Joskus tosin aallokot ja tulvat saattoivat tuhota pesän munineen, ja pörröinen poikanen joutua ison hauen sieppaamaksi

Mutta kaikki muuttui ihmisten myötä: vaarojen ja vihollisten alati kasvava lista on loputon... Ruuakseen ei ihminen ole kuikkia juurikaan jahdannut. Ensinnäkin vaikeutensa ja toiseksi makunsa vuoksi. Kuikkahan on kasvisruokiin koskematon peto, eikä muidenkaan sellaisten liha ole suosikkilistamme etupäässä esiintynyt.

Karjalaiset ilmaisivat sen näin: *"Huono on kuikka keittiä, paha lintu paistua"*.

Aivan ahneudesta ja tappamisen nautinnosta kuikkia on teurastettu. Lainsuojattomuus jatkui vuoteen 1962 asti. Vielä sata vuotta sitten valtio maksoi markan tapporahaakin! Niinpä 1800-1900 –lukujen vaihteen tienoilla niitä tapettiin joka vuosi aivan satamäärin. Valtion rahapula sekä viimeistäänkin v.1962 toteutunut rauhoittaminen romahduttivat metsästysmäärät, mikä johti kannan elpymiseen. Mutta sitten voimistuivat muut ongelmat:

--Järvien mökitys --Moottoriveneily --Minkit ja muut ihmisten myötä tulleet pedot --Koirien tuonti pesimäpaikoille --Ihmisten piittaamaton tai ymmärtämätön touhuilu pesimäpaikoilla --Veden samennus ojituksilla ja lannoitepäästöillä --Veden korkeuden raju säännöstely --Kalaverkot --Elohopea ja muut kalansyöjiin kasautuvat myrkyt --Tuulivoimalat --jne.....

Otin ongelmallista kasvua kuvaamaan nuo tuulivoimalat. Tanskassa ja Pohjois-Saksassa, kuikkien talvehtimiseuduilla niitä on tiheästi ja alati kasvavasti, Suomessakin jo siellä täällä. Kuikan jopa 100 km/h vauhdilla etenevä jäykän suoraviivainen lento tapahtuu juuri voimalasiipien korkeudella. Eikä kymmeniä miljoonia vuosia miltei samanlaisena säilyneen ole helppo lentoaan moisen tuoreen uhkan välttämiseksi päivittää.

Mikä lienee kalaverkkojen osuus? *SUOMEN MUUTTOLINNUT*-kirjasta löysin tiedon, että kuolleina löydetystä kaakkureista valtaosa on takertunut ja hukkunut kalaverkkoihin. Jaksako aikuinen kuikka repiä itsensä irti? Poikanen ei ainakaan. Onko Särkijärvellä verkoilla kalastavilla kokemuksia? Laiskuuden ohella tämän pelko on ollut syy miksi minun verkkoni ovat olemattomalle käytölle jääneet.

Kesämökkeily on ryövännyt ja häiriöittänyt pesimärantoja, mutta samalla ehkä avannut silmiä tämän arvokkaan ja aran alkulinnun arvostukselle ja pelastamiselle...

Alkulinnusta on tosiaan kysymys...

Sillä kuikkien varhaisimmat esi-isät lienevät eläneen jo silloin 65 miljoonaa vuotta sitten, kun oletettu asteroidi-isku lopetti dinosaurusten pitkän valtakauden. Dinoistahan kaikki muutkin lintumme muotoutuneet ovat. Jo 50 miljoonaa vuotta sitten uskotaan kuikan esivaiheiden olleen tunnistettavan nykyisenkaltaiset. Ja niin onnistuneeksi kuikka kehittyi, ettei sen ole tarvinnut juurikaan muuksi muodistua kymmeneen miljoonaan vuoteen! Mehän aloimme vasta 4 miljoonaa vuotta sitten muuntua afrikkalaisista apinoista tällaisiksi Audilla ajeleviksi ATK-asiantuntijoiksi...

Planeetallamme elää kaikkiaan noin 300 000 kuikkaa, joista Suomessa pesii enintään 12 000 paria. Niistä valtaosa Savon, Karjalan ja Keski-Suomen vesissä.

Kuikkalintuja on viittä lajia. Kookkaimpia, jopa 5-6 kiloisia ovat Kuolassa ja Siperiassa pesivä **jääkuikka** sekä **amerikan jääkuikka**. Pienin on Suomessakin pesivä **kaakkuri**.

Hieman kaakkuria kookkaampi on Alaskassa, Kanadassa ja Itä-Siperiassa pesivä **tundra-kuikka**. Suomessa pesivä **kuikka** (*GAVIA ARCTICA*) edustaa keskikokoa: paino 2-3 kiloa, siipien kärkiväli 1-1,3 m. Kaakkurin erottaa koon ja sen punaisen ”kaulalapun” perusteella.

Kuin huippu-urheilija...

Kuikat on luotu sukeltajiksi, ja sen kyvyn huippuunsavirittely korostuu kaikessa. Moinen erikoistuminen tuo silloin myös omat ongelmansa. Pyrstön alle sijoittuneet lyhyet vahvat isomelaiset räpyläjalat ovat erinomaiset vedessä etenemiseen --- mutta kovin kelvottomat kävelemiseen. Jonka takia pesiminen onnistuu vain vähäaaltoisen ja vakaakorkuisen vesistön rantamättään painautumassa.

Syvyyssukeltajan tulee olla painava. Vahvan lihaksiston ohella painoa lisää muita lintuja massiivisempi luusto: linnuille tyypillisiä keventäviä onteloita on kuikilla paljon vähemmän. Kuten raskaat lentokoneet, myös kuikka tarvitsee pitkän kiitoradan: tuulesta riippuen 50---200 metriä. Jolloin muutoin otolliset pienet rauhalliset järvet sen on harkiten hylättävä. Mutta sukeltaminen sujuu ongelmitta. Siihenlähde ei tarvitse mitään telkätapaista hyppäystä, ja kuikka kykenee jopa sellaiseenkin sukellusveneeseen etenemiseen jossa vain pää on snorkkelina pinnanyläpuolisia tilanteita tarkkailemassa.

Kalastus tapahtuu mieluusti 3-6 metrin syvyydessä, mutta syvimmillään se voi poiketa jopa 75 metrissä. Pisimmillään sukellus voi kestää 8 minuuttia ja edetä 300 m etäisyyteen. Moiset saavutukset edellyttävät esivalmisteluja: keuhkojen laajentumina olevien ilmapussien tyhjentelyä ja keuhonhöyhenen tiukentamisra vartaloa vasten.

Kuikankielen alkeiskurssi...

Keväinen ja alkukesäinen soidin- ja reviihuuto *kuiik-ko kuiik-ko* on antanut kuikalle suomenkielisen nimensä. Tuohon *kuiik-ko* –kirjoitusasuun lähes kaikki lintukirjat huudon tulkitsevat. Kun juuri toissapäivänä tuo komea huuto kiiri Salminlahdelta aina meidän mökillemme asti, minusta se oli paremminkin *ko-kuiik* –kuuloinen.

Ehkä kuikillakin on murteensa ja persoonalliset puhetapansa? Miten sinä sen kuulet?

Virossa vain harvat kuikat pesivät, liekkö pahoin häiritynä, kun siellä sen nimi *järvekaur* on johdettu korppimaisen räyhäkkästä varoitushuudosta *KAUUR* / *RAUR*.

Kiljahtavaa *kuiik* / *kluik* –huudahdusta kuikka käyttää kun ihminen, koira tai petolintu pääsee yllätyslähelle.

Perhepiirissä ne äännelevät toisilleen matalan melankolisesti *aaaa* / *awrk*.

Ääntelyn ohella viestintää ja tunteiden ilmaisua tapahtuu myös kehon kielellä.

Kehäuinti on kuikille tyypillinen tuuminta- ja palaverointikeino. Sillä rauhoitetaan yllättävää tilannetta, otetaan aikalisä ja kenties pohdiskellaan jatkotoimenpiteitä.

Yksinkin sitä kierretään, mutta yllätysvierailulle tulleiden lajikumppanien kanssa siinä tutustutaan ja rauhoitutaan oikein joukolla.

Valenukkuminen on toinen kuikille ominainen outo käyttäytymismuoto.

Tätä tekstiä Vantaalla vielä kirjoitellessani tyttäreni soitti, ja muun ohessa kertoi maanantaina 15.7. nähneensä Salminlahden pohjukassa kuikkapariskunnan yhden poikasensa kera! Siis ainakin yksi pesintä on tänäkin vuonna onnistunut!

Lieneekö siellä aivan Salminlahden pohjukassa perinteisestikin pesinyt? Vai olisiko joutsenpariskunta sittenkin pelottanut sepänsaarelasperheen muuttohommiin? Tärkeintä että jossain onnistui!

Soutelin viikonvaihteessa Sepänsaareen, nyt kun pesinnät ovat ohi. Siinä perinteisessä pesintäpaikassa ei nyt ollut vähäisintäkään merkkiä pesinnästä, viimevuotiset munankuoretkin oli talvi poistanut. Mutta pohjoisrannalla lähellä kokouspaikkaamme tein yllättävän havainnon, jo paha löyhkä minut siihen johdatteli. Kymmenen kakkakasaa, joista viimeisimmät karpäsiäkiihottavan tuoreita! Samassa noin metrin levyisessä tasanteessa oli valkoisia höyheniä. Aluksi arvelin koiran olleen asialla, koirapuistonako joku on saarta pitänyt? Mutta ihmisjätösten kokoiset pötköt vaikuttavat kasvissyöjän tuotoksilta. Käyvätkö laulujoutsenet ”maapaskalla”? Ovatko höyhenet niiden poikasten? Jos tuo joutsenperhe on noin aktiivisesti Sepänsaarta käyttänyt, siinä lienee selitys kuikkien kodinvaihtoon. Missähän joutsenemme hautoivat? Iloittava noista joutsenistakin on, varsinkin kun suoran kaulansa ja keltaisen (ei oranssisen) nokkansa mukaan näyttävät olevan laulujoutsenia, ei puistolammikkojen kyhmyjoutsenia. Laulujoutsenhan on Suomen Kansallislintu, ja vielä kuikkaakin kurjemman käsittelyn lähihistoriassa kokenut: metsästettiin ja munarosvottiin niin, että 1950-luvulla niitä pesi Lapissakin vain parisen kymmentä. Aikanaan olivat kansoittaneet koko maan. Nyt paluumuuttavat!

Lähteitä...

Lukuisista lähteistähän nämä tiedot liponut olen, omakohtaiset havaintoni kun aivan olemattomat ovat. Runsaimmin niitä poimin **Mauri Leivon** melko tuoreesta ja aivan loistavat kuvatkin sisältävästä kirjasta **KUIKKA alkulintu**. Kannattaa tutustua ja hankkia! Hän kirjoittaa kuikkista myös tuoreessa **SUOMEN LUONTO** –lehdessä (5/2013, 14.6.2013)

Muista käyttämistäni lähteistä luettelen nämä:

Suomalainen lintuopas, Lasse J Laine

Linnut, Pertti Koskimies (v.2000)

Linnut, Suomen peruslajisto (v.2006)

Suomen muuttolinnut (v.2006)

Linnut Suomen luonnossa, Antti Halkka

Googlen haut niistä kuikkalajeista jotka eivät pesi Suomessa